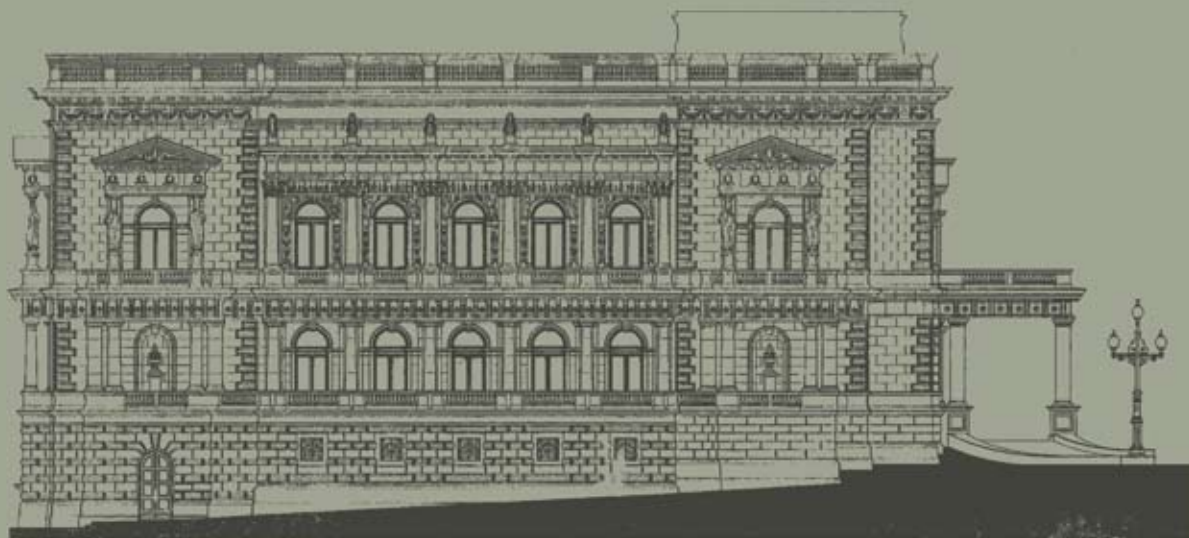

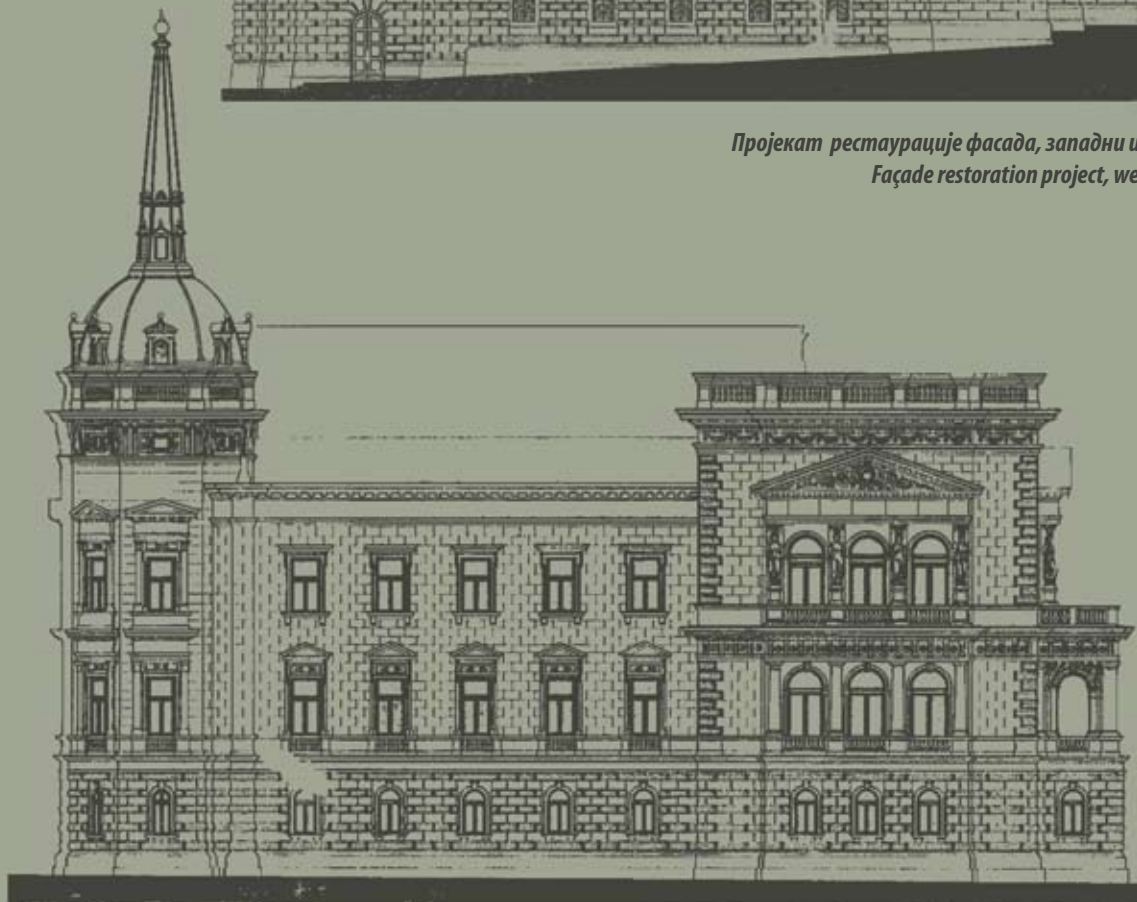
Зграда Старог двора
Old Royal Palace

Завод за заштиту споменика културе града Београда
Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade

Пројекат рестаурације фасада, западни и северни изглед, 2003/2006.
Facade restoration project, west and north view, 2003/2006

Зграда Старог двора

Драгослава Јовановића 2, Београд

Споменик културе

Двор краља Милана из 1882, цртеж Стојана Тителбаха
King Milan's residence, drawing by Stojan Titelbah, 1882

Стари двор, једно од најрепрезентативнијих здања Београда, заједно са зградом Новог двора данас представља сведочанство првог дворског комплекса у Србији и симбол владавине две династије, Обреновић и Карађорђевић.

Историја првог дворског комплекса у Београду сеже све до четрдесетих година 19. века, када је имање које је обухватало простор данашњег Пионирског парка, заједно с Девојачким парком, између улица Краља Милана и Краљице Наталије, купио Стојан Симић, један

од најутицајнијих људи Кнежевине Србије, вођа уставобранитељског режима и председник Државног савета. Симић је исушио мочваре, насуо и изравнао терен, и на непарној страни данашње Улице краља Милана подигао кућу у периоду од 1840-1842. године, која је касније добила назив Стари конак. Откуп овог здања са околном баштом за потребе смештања двора кнеза Александра Карађорђевића 1842/43. године означио је настајање првог дворског комплекса у Београду. Зграда је за потребе кнежевског двора детаљно преуређена и знатно проширена,

Улица краља Милана крајем XIX века
Kralja Milana Street in the late 19th century

око баште је подигнута ограда а остатак мочваре је исушен и башта изнова уређена. Претварању у репрезентативније уређен „вернакуларни врт“ посветила је пажњу још кнегиња Персида Карађорђевић. Дворска башта била је подељена на „врт“, окренут ка Улици краља Милана који је чинио репрезентативни део дворске целине и на „парк“ у задњем делу ограђен зиданом оградом. У средишњем делу парка налазио се базен са скулптуром девојке с крчагом у руци, израђеном у Бечу. Од средине 19. века око Старог конака, као стожера будућег комплекса, подигнут је читав низ грађевина: Мали дворца, двор престолонаследника (зграда Министарства иностраних и унутрашњих послова), зграда дворске страже и неколико помоћних објеката према Дворској (данас Улица Драгослава Јовановића) и улицама Кнеза Милоша и Крунској. Ниједна од наведених грађевина није сачувана до данас.

Идеја о претварању дворског комплекса у репрезентативну владарску резиденцију јавила се у време стицања државне и територијалне самосталности након Берлинског конгреса 1878. године, а додатно је била подстакнута и припремама за проглашење Србије за краљевину 1882. године. Почетком осамдесетих година 19. века према замисли архитекте Александра Бугарског, једног од најзначајнијих представника српског градитељства с краја 19. и почетка 20. века, будући двор замишљен је као трочлана композиција, чији је централни део, намењен боравку владара, предвиђен на месту Старог конака. С десне стране Старог конака планирана је изградња крила намењеног за Двор престолонаследника, док је лево крило требало да служи за одржавање свечаних пријема и дипломатских посета. Од целокупне

замисли реализовано је једино лево крило комплекса – Стари двор, док је изградња десног крила изведена тек три деценије касније подизањем Новог двора према потпуно новом пројекту.

Стари двор је саграђен у периоду од 1881. до 1884. године на месту накадашњег Малог дворца кнеза Михаила на углу улица Краља Милана и Дворске. Реализован је према пројекту архитекте Александра Бугарског, а на основу замисли и према упутствима самог краља Милана Обреновића. О унутрашњој декорацији Старог двора бринула се комисија коју су поред архитекте Бугарског чинили професор Велике школе Михаило Валтровић и сликар Доменико д'Андреа. Целокупан декоративни украс и намештај двора набављени су у бечким уметничким радионицама. Складним

односом између симетричне форме и академски обликованих фасада с богатом декорацијом античког, ренесансног и барокног порекла, Стари двор одражава владајуће академске стилске и архитектонске концепције и представља најраскошнију владарску резиденцију до тада подигнуту у Србији.

Идеја о формирању сложенијег дворског комплекса утицала је на то да значење главне фасаде Старог двора добије фасада оријентисана према дворском врту и планираном десном крилу комплекса, двору престолонаследника. Ова фасада је, као и фасада према Улици краља Милана, била знатно раскошније украшена у односу на преостала два фасадна платна. Њена симетричност истакнута је трочланом хоризонталном и вертикалном поделом

и складним распоредом архитектонских елемената – балкона, стубова с јонским и коринтским капителима, парова каријатида, декоративне фасадне пластике и двома куполама украшеним краљевским крунама. У средишту великог фронтонa тимпанона над каријатидама фасаде према Краља Милана улици, постављен је нови грб Краљевине Србије, који се сматра првим и најстаријим грбом Краљевине истакнутим на јавном здању. Угаони део објекта према улицама Краља Милана и Драгослава Јовановића решен је тако да подесећа на кулу која се завршава куполом с високим шиљком и двоглавим орлом на врху. Постављање овог симбола указује на директне везе између грађења двора и проглашења Краљевине Србије. Скромније обрађеном фасадом према башти доминирао је бочни ризалит са тространом апсидом дворске капеле на спрату.

Облик и решење основе, као и чињеница да је објекат првобитно намењен за смештај гостију краљевске породице и за одржавање свечаних пријема, у значајној мери одредили су и распоред просторија, чије је уређење било предмет посебне пажње архитекте Бугарског. Најупечатљивији елемент ентеријера била је његова централна просторија - зимска башта, окружена холовима из којих је био омогућен приступ у све остале одаје приземља и спрата. Просторија се истицала стакленим кровом, богатом позлаћеном декоративном пластиком на зидовима, а централни мотив представљало је двокрако хрстово степениште. Све репрезентативне просторије двора имале су богато уређење: свечана сала, салон с клавиром, жути салон, црвени салон, турска соба, трпезарија, лила салон, библиотека, дворска капела.

Након династичке смене на владарском престолу Србије 1903. године, Стари конак је порушен, а Стари двор је постао званична резиденција династије Карађорђевић. Због страдања објекта у бомбардовању током Првог светског рата, 1921. године отпочели су радови на рестаурацији здања. Комисију која је водила ове радове чинили су представници министарстава грађевина и финансија, управник двора и сликар Урош Пређић. До априла 1922. завршена је већина радова, обновљени су позлаћени гипсани радови на зидовима зимске баште и у свечаној сали, а све просторије опремљене су новим намештајем, набављеним у Лиону и Бечу. Када је 1922. године Нови двор отворен као званична краљевска резиденција, Стари двор је добио своју првобитну, јавну намену, предвиђену још пројектом Александра Бугарског из 1881. године.

Наредна темељна обнова Старог двора уследила је током 1930. и 1931. под надзором архитекте управе двора Драгомира Тадића. Све фасаде и декоративна пластика објекта, оригинално изведени

у малтеру, замењени су ликорезачким и украсним радовима у вештачком камену, који су рађени под надзором архитекте Светомира Лазића. Стари двор је тешко оштећен у бомбардовању Београда 6. априла 1941. године. После ослобођења и друштвених промена које су потом наступиле, старо дворско здање добило је нову намену. Изменама насталим током реконструкције 1947-1949. године, грађевина је добила не само нову функцију већ и потпуно ново решење улазне партије и фасаде према Булевару краља Александра, према пројекту архитекте Драгише Брашована. Приликом ове реконструкције уклоњене су и две мање куполе са краљевским крунама, а на обновљене делове фасада нису враћена некадашња краљевска знамења. Реконструкција и уређење ентеријера изведени су према пројекту архитекте Александра Ђорђевића. Посебна пажња посвећена је уређењу свечане сале која је украшена новим државним и републичким симболима, као и витражима са темама из народноослободилачке борбе. Осим Брашована и Ђорђевића у реконструкцији здања учествовали су и други домаћи архитекти, између осталих Братислав Стојановић, Милан Минић, Слободан Михаиловић и Момчило Белобрк.

После Другог светског рата у згради Старог двора налазио се Президијум народне скупштине, Влада ФНРЈ и Савезно извршно веће. Од 1961. у Старом двору смештена је Скупштина града Београда. Зграда Старог двора је 1983. године проглашена за споменик културе („Службени лист града Београда“ бр. 4/83).

Извори:

- Документација ЗСКГБ, Досије споменика културе Зграда Старог двора.
Марко Поповић, Хералдички симболи на београдским јавним здањима, Београд 1997, 52.
Светлана В. Неђић, Из историје Старог двора, Наслеђе II, Београд 1999, 11.
А. Кадијевић, Естетика архитектуре академизма (XIX–XX век), Београд, 2005, 302-304.
Богдан Несторовић, Архитектура Србије у XIX веку, Београд 2006, 182. 301.

Old Royal Palace

2 Dragoslava Jovanovića St., Belgrade

Cultural monument

The Old Royal Palace, one of Belgrade's most imposing historic buildings, side by side with the New Royal Palace, is a testimony to the first royal palace complex in Serbia and to the reign of two dynasties, the Obrenović and the Karadjordjević.

The history of the first palace complex in Belgrade goes back to the 1840s, when Stojan Simić, one of the most influential persons in the Principality of Serbia, the leader of the Constitutionalist regime and president of the State Council, purchased a marshy piece of land covering the area of today's Pionirski (Pioneers) Park and Devojački (Maidens) Park between Kralja Milana and Kraljice Natalije streets. He drained the land, filled it with earth to level the terrain and in 1840–42, on the odd-numbered side of present-day Kralja Milana Street, built a mansion which came to be known as the

Old Residence (Stari konak). The purchase of this building with a garden for the residence of Prince Alexander Karadjordjević in 1842/3 marked the beginnings of the first palace complex in Belgrade. The building was thoroughly remodelled and considerably enlarged, the garden was enclosed with a fence, the rest of the marshy lot was drained and the garden re-landscaped. This transformation into a more formal "vernacular garden" was carefully overseen by Princess Persida. The palace gardens were divided into the "garden", which abutted on Kralja Milana Street and constituted a formal part of the palace complex, and the "park" in the rear of the grounds, screened by a masonry fence. In the middle of the park was a pond adorned with the statue of a girl with a jug, made in Vienna. From the mid-19th century several buildings grew around the Old Residence as the focus of the

future complex: the Small Palace, the Palace of the Crown Prince (assigned to the Ministries of Foreign Affairs and the Interior), the Palace Guard building and a few auxiliary buildings in the parts of the grounds towards Dvorska (present-day Dragoslava Jovanovića), Kneza Miloša and Krunska streets. None of these buildings has survived into our times.

The idea of transforming the complex into a prestigious royal residence, which emerged after Serbia gained independence under the Treaty of Berlin in 1878, was given a further boost by the preparations for proclaiming Serbia a kingdom in 1882. In the early 1880s, Aleksandar Bugarski, one of the most prominent Serbian architects of the late 19th and early 20th century, developed a design for the palace complex as a tripartite composition. Its central part was intended as the residence of the monarch which was to be built on the site of the Old Residence. To the right of the Old Residence was to be the residence of the Crown Prince, while the left wing was to serve for state occasions and visits. Of the entire design, only the left wing, now known as the Old Palace, was realised, while the right wing, known as the New Palace, was not built until thirty years later, and to a completely new design.

The Old Palace was built in 1881–84 on the site of the former Small Palace of Prince Michael, on the corner of Kralja Milana and Dvorska (present-day Dragoslava Jovanovića) streets. It was designed by the architect Aleksandar Bugarski according to the ideas and instructions of King Milan Obrenović himself. In charge of its interior design was the commission composed of the architect Bugarski, the Great School professor Mihailo Valtrović and the painter Domenico d'Andrea. All of the interior decor and furniture was commissioned from Viennese art workshops. The balance of symmetrical form and conventionally composed façades with a rich architectural ornamentation of Classical, Renaissance and Baroque origin reflected the prevailing stylistic and architectural concepts, making the Old Palace the most sumptuous of all royal residence erected in Serbia until then.

*Изглед из Улице краља Милана, детаљ фасаде – каријатиде
Elevation facing Kralja Milana St., caryatides*

*Степениште у атријуму (зимској башти) двора, 1911.
Stairway in the atrium, 1911*

*Свечана сала, 1904.
Reception hall, 1904*

The new concept of the palace complex gave the façade of the Old Palace facing the garden and the planned right wing, the residence of the Crown Prince, the significance of the main façade. This façade, and the one facing Kralja Milana Street, was more lavishly treated than the other two. Its symmetry was emphasised by the central position of the main entrance, the horizontal division into three sections and the arrangement of decorative elements: balconies, Ionic and Corinthian columns, pairs of caryatides, plastered decoration and two domes topped by royal crowns. The large pediment above the caryatides featured the new coat-of-arms of the Kingdom of Serbia, which is believed to have been the first time that the coat-of-arms of the Kingdom was publicly displayed on a building. The portion of the building at the corner of Kralja Milana and Dragoslava Jovanovića streets was reminiscent of a tower covered with a dome that tapered into a tall spire topped by a double-headed eagle. The use of this symbol suggests a direct connection between the erecting of the palace and the proclamation of the kingdom. The less assuagingly treated garden-facing elevation was dominated by a projecting end bay featuring the three-sided apse of the palace chapel on the upper floor.

The shape of the floor plan and the fact that the building was originally intended for the accommodation of the royal family's guests and formal receptions considerably influenced the arrangement of the rooms, the decoration of which was given particular care by the architect Bugarski. The most remarkable part of the interior was the central room – the atrium, surrounded by hallways that provided access to all other rooms on the ground and upper floor. It had a glass roof, a rich decoration in gilded stucco on the walls, and a double oak stairway as its central motif. All state rooms were richly decorated: the reception hall, the piano saloon, the yellow, red and violet saloons, the Turkish room, the dining room, the library, the palace chapel.

After the change of dynasty on the throne of Serbia in 1903, the Old Residence was pulled down, and the Old Palace became the official residence of the Karadjordjević dynasty. As it had sustained severe damage by bombing during the First World War, in 1921 began its restoration under the supervision of a commission composed of representatives of the Ministries of Finance and Construction, the Master of the Court and the painter Uroš Predić. Most of the work was completed by April 1922. The gilded stucco decoration in the conservatory and the reception hall was restored, and all rooms were furnished with new furniture commissioned from Lyon and Vienna. When the New Palace was opened as the official royal residence, the Old Palace was given the ceremonial function it was intended to serve by the original design of Aleksandar Bugarski back in 1881.

Another thorough renovation took place in 1930 and 1931 under the supervision of the court architect Dragomir Tadić. All façades and architectural decoration, originally in plaster, were replaced with artificial stone under the care of the architect Svetomir Lazić. The Old Palace was badly damaged in the air raid on Belgrade on 6 April 1941. After the war and the ensuing political change, the palace was given a different function. Moreover, the reconstruction carried out in 1947–49 included a thorough remodelling of the entrance area and the façade looking on to Kralja Aleksandra Boulevard by the architect Dragiša Brašovan. The two smaller domes topped by royal crowns were removed, and the royal emblems were not put back on the renovated façades. The reconstruction and decoration of the interior were carried out according to a design by the architect Aleksandar Djordjević. The interior of the reception hall was paid particular attention: it was adorned with the new national and republican symbols and with stained glass windows depicting scenes from the struggle for the people's liberation

during the Second World War. Apart from Brašovan and Djordjević, among the architects engaged in the reconstruction were Bratislav Stojanović, Milan Minić, Slobodan Mihailović and Momčilo Belobrć.

After the Second World War, the Old Palace housed the Presidency of the National Assembly, the Government of the Federal People's Republic of Yugoslavia and the Federal Executive Council. Since 1961 it houses the Assembly of the City of Belgrade. In 1983 the building was designated as a cultural property (Službeni glasnik grada Beograda no. 4/83).

Sources

- CHPIB Documentation, Cultural Property File: Zgrada Starog dvora
 Marko Popović, *Heraldički simboli na javnim zdanjima Beograda* (Belgrade 1997), 52
 Svetlana V. Nedić, "Iz istorije Starog dvora", *Nasledje II* (1999), 11
 Aleksandar Kadijević, *Estetika arhitekture akademizma (XIX–XX vek)* (Belgrade 2005), 302–304
 Bogdan Nestorović, *Arhitektura Srbije u XIX veku* (Belgrade 2006), 182, 301

Цртеж реконструкције куполе
Reconstruction of the dome, drawing

Зграда Старог двора

Издавач: Завод за заштиту споменика културе града Београда

За издавача: Нела Мићовић, директор

Текст: Биљана Мишић

Лектура: Анђелка Ковачевић

Превод: Марина Адамовић Куленовић

Графички дизајн: Лука Прокић

Фотографија: Снежана Неговановић

Фотодокументација Завода за заштиту споменика културе града Београда

Тираж: 1000 примерака

Штампа: Графостил, Крагујевац

Београд, 2013. година

Завод за заштиту споменика културе града Београда

Издање је омогућио Град Београд, Градска управа, Секретаријат за културу
и Министарство културе и информисања Републике Србије

СР - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

725.171(497.11 Београд)(036)

МИШИЋ, Биљана, 1976-
Зграда Старог двора = Old Royal Palace /
[текст Биљана Мишић ; превод Марина
Адамовић Куленовић ; фотографија Снежана
Неговановић]. - Београд : Завод за заштиту
споменика културе града Београда = Cultural
Heritage Preservation Institute of Belgrade,
2013 (Крагујевац : Графостил). - 10 стр. :
илустр. ; 20 x 20 cm

Кор. насл. - Упоредо срп. текст и енгл.
превод. - Подаци о ауторки преузети из
колофона. - Текст штампан двостручно. -
Тираж 1.000. - Библиографија: стр. 6.

ISBN 978-86-81157-94-7

а) Београд - Зграда Старог двора - Водичи
COBISS.SR-ID 204088844

Завод за заштиту споменика културе града Београда
Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade